

Problematica respectării dreptului la un proces echitabil la nivel european și internațional

Buruiana, Irina

Veröffentlichungsversion / Published Version
Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Buruiana, I. (2013). Problematica respectării dreptului la un proces echitabil la nivel european și internațional. *Studii Europene*, 2, 16-26. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-419025>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Terms of use:

This document is made available under Deposit Licence (No Redistribution - no modifications). We grant a non-exclusive, non-transferable, individual and limited right to using this document. This document is solely intended for your personal, non-commercial use. All of the copies of this documents must retain all copyright information and other information regarding legal protection. You are not allowed to alter this document in any way, to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public.

By using this particular document, you accept the above-stated conditions of use.

Problematica respectării dreptului la un proces echitabil la nivel european și internațional

Irina BURUIANĂ

buruiana.irina@mail.ru

Institutul de Relații Internaționale din Moldova, Moldova

Abstract: *Universal Declaration of Human Rights* is an essential reference to human rights and freedoms. Both the Declaration and the Constitution obliges authorities, especially justice and therefore constitutional justice to respect fundamental rights and freedoms, including those through which is ensured protection of personality's spiritual side. The right to a fair trial has a special place among the fundamental rights in a democratic society, whose level should be inherent in any system of law. The right to a fair trial in an independent and impartial court is recognised in customary international law so that those states that have not yet ratified the international instruments are also bound by law and the judicial system to adapt their legislation appropriately. The right to a fair trial has several components such as access to justice, a fair and public case in a reasonable time, examination of the case by an independent and impartial court, established by law, advertising delivery decisions. The right to be tried by an independent and impartial court is so elemental, exciting Human Rights Committee status as an "absolute right not bear any exception". The right to a fair trial also means a reasonable opportunity to expose any part of his case to the court in a manner that does not disadvantage the opposing party, which is achieved by ensuring its rights of defense. Parties have the right to be assisted by an attorney, elected or appointed by office. Realisation of the right to defense is ensured by the organisation and functioning of the judiciary, which is based on the principles of legality, equality of parties, gratuity, collegiality, publicity, immutability and the active role of the court. To enact a law the court as part of a fair trial takes into account the competence to hear the case, both materially and territorially. In this context, statutory legislation provisions are clear and precise, clearly delineating the powers of courts, the costs involved in the administration of justice. To understand and respect the provisions is of paramount importance in realising the right - a prerequisite to the existence of balanced and harmonious society.

Key-words: fair trial, jurisdiction, customary international law, international standards and guarantee for respecting human rights as absolute law.

Declarația Universală a Drepturilor Omului constituie o referință fundamentală a drepturilor și libertăților omului. În *Declarație* se arată că baza libertății, dreptății și păcii în lume este recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile. Aceasta își propune să creeze o lume a libertății și demnității care trebuie să aparțină tuturor oamenilor, indiferent de religie, rasă sau sex. În temeiul *Declarației* s-au elaborat pacte, tratate, convenții și constituții. Atât *Declarația*, cât și *Constituția*, obligă autoritățile, mai ales justiția și implicit justiția constituțională, la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, printre care și acele drepturi și libertăți prin intermediul cărora se asigură neatingerea laturii spirituale a personalității umane. Protecția drepturilor omului presupune înainte de toate existența unor garanții și mecanisme pentru asigurarea exercitării lor. Dintre

acestea, mecanismele jurisdicționale s-au dovedit a fi cele mai eficiente. Ele au la bază exercitarea unor jurisdicții ce au competența să examineze plângerile și contestațiile ce își găsesc temeiul în încălcarea drepturilor omului și trebuie să pronunțe hotărâri cu caracter obligatoriu pentru cei interesați.

Al doilea act de o importanță indubitabilă este *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Introducerea sa a fost tradusă în mai multe limbi vorbite în Europa Centrală și de Est. Aceasta este destinată să fie cunoscută de un public cât mai larg și în acele țări care își pregătesc intrarea lor într-o Europă fundamentată pe o democrație pluralistă, pe supremația dreptului și a drepturilor omului. *Convenția* constituie baza acțiunii permanente desfășurate de Consiliul Europei ca deținător al patrimoniului european în domeniul drepturilor omului. În textul *Convenției* se prevede că statele, care ratifică acest act, acceptă în mod automat dubla obligație ce decurge din art. 1. Adică, ele trebuie să se asigure că dreptul lor intern este compatibil cu *Convenția* și să înlăture orice necunoaștere a drepturilor și libertăților protejate de aceasta. Trebuie precizat însă faptul că nici măcar în sfera drepturilor omului nu există o concordanță deplină între optica teoretică și realitatea existentă în unele țări sau continente. Cel mai elocvent exemplu îl constituie pedeapsa cu moartea. Dacă în majoritatea țărilor lumii aceasta a fost abolită, realitatea ne arată totuși că nu puține țări o mai mențin în timp și pretind a fi țări civilizate, democratice.

Atât *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, cât și *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, militează pentru respectarea demnității umane și dezvoltarea individului ca personalitate unică și distinctă, însă care are aceleași drepturi și libertăți ca și ceilalți. Dreptul la un proces echitabil ocupă un loc special printre drepturile fundamentale recunoscute într-o societate democratică a cărei garantare trebuie să fie inerentă oricărui sistem de drept. Dreptul la un proces echitabil în fața unui tribunal independent și imparțial este recunoscut în dreptul internațional cutumiar, astfel încât acele state, care încă nu au ratificat instrumentele internaționale prin care acesta este recunoscut, sunt și ele ținute să respecte acest drept și să-și adapteze sistemul judiciar în măsura necesară.

Integrarea normelor internaționale consensuale în dreptul intern se realizează prin ratificarea instrumentelor juridice internaționale (acord, convenție, protocol, statut, pact etc.), operațiune prin care acestora li se conferă forță obligatorie de către Parlament; întrucât ratificarea se face prin lege, clauzele instrumentului internațional ratificat sunt integrate în sistemul normelor interne, urmând a avea forța juridică a legii.

Prin Protocolul nr. 11 al *Convenției Europene al Drepturilor Omului*, intrate în vigoare la data de 1 noiembrie 1998, a intervenit o reformă a sistemului de control în fața Curții, s-a urmărit menținerea și întărirea eficacității apărării drepturilor omului și libertăților fundamentale prevăzute de *Convenție*.

Ca o garanție a respectării drepturilor omului, *Convenția* prevede în art. 6, pct. 1, dreptul oricărei persoane la un proces echitabil: „Orice persoană are dreptul de a-i fi examinată cauza în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil, de către un tribunal independent și imparțial, stabilit prin lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului, pe întreaga durată a procesului sau a unei părți al acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată strict necesară de către tribunal, atunci când, datorită unor împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției”.

Din punct de vedere istoric, așa cum confirmă și autorul român, C. Bârsan [1], art. 6 CEDO își are originile în textele cuprinse în art. 10 și art. 11, alin. (1) ale *Declarației Universale a Drepturilor Omului*, și mai mult decât atât, dată fiind importanța garanțiilor date, din punct de vedere cantitativ, contenciosul legat de aplicarea tuturor dispozițiilor art. 6, mai ales cele ale primului paragraf, reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte al activității jurisdicționale al organelor *Convenției*.

Rezultă că, în accepțiunea *Convenției*, dreptul la un proces echitabil are mai multe componente și anume: accesul liber la justiție; examinarea cauzei în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil; examinarea cauzei de către un tribunal independent, imparțial, stabilit prin lege; publicitatea pronunțării hotărârilor judecătorești. Dreptul de a fi judecat de un tribunal independent și imparțial este atât de elementar, încât Comitetul Drepturilor Omului a statuat că este „un drept absolut care nu suportă nici o excepție” (Comitetul Drepturilor Omului, 28 octombrie 1992 asupra Gonzáles del Rio c. Peru -263/1987) [2].

Principiul a fost preluat și în *Cartea drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* [3], capitolul IV, Justiția, art. 47, dreptul la căi de atac efective și la un proces echitabil. În privința naturii juridice a *Cartei drepturilor fundamentale*, s-a arătat că este un acord interinstituțional,

încheiat între Consiliu, Comisie și Parlamentul European și semnat de președinții celor trei instituții comunitare.

Accesul liber la justiție este consacrat, ca drept cetățenesc fundamental, prin art. 6, pct. 1, din *Convenție*, cât și art. 10 din *Declarația universală a drepturilor omului*, precum și prin art. 14, pct. 1, din *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*.

Ca mijloace procedurale concrete de care pot uza cetățenii pentru a accede la justiție se prevede cererea de chemare în judecată și căile ordinare și extraordinare de atac împotriva hotărârilor judecătorești (apelul, recursul, contestația în anulare și revizuirea), iar *Codul de procedură penală* prevede plângerea. Căile procedurale menționate asigură persoanelor interesate accesul la o instanță de judecată, căreia, prin lege, i s-a stabilit competența de a hotărî în materie civilă sau penală.

Acest mod de reglementare al dreptului de acces la justiție este în concordanță cu abordarea europeană a aceluiași concept, căci, în accepțiunea *Convenției*, exercitarea dreptului de acces la justiție presupune tocmai asigurarea accesului oricărei persoane la un tribunal instituit de lege, adică garantarea unei proceduri judiciare în fața căreia să se poată realiza, efectiv, acest drept.

În ceea ce privește mijloacele concrete de asigurare a accesului liber la justiție, acestea sunt lăsate de *Convenție* la latitudinea statelor care au ratificat-o, de vreme ce prin art. 6, pct. 1, nu s-au prevăzut expres alte asemenea mijloace.

Ca atare, dispozițiile din dreptul intern referitoare la modurile de sesizare a instanțelor judecătorești sunt pe deplin aplicabile, dar aceasta nu înseamnă dreptul de acces la toate structurile judecătorești – judecătorii, tribunale, curți de apel, Înalta Curte de Casație și Justiție – și nici la toate căile de atac prevăzute de lege – apel, recurs, contestație în anulare, revizuire, deoarece, așa cum a hotărât Plenul Curții Constituționale prin decizia nr.1/8 februarie 1994, prin lege pot fi instituite reguli deosebite în considerarea unor situații deosebite.

Astfel de reguli întâlnim, de pildă, în materia apelului civil, unde sunt reglementate categoriile de hotărâri judecătorești care, prin raportare la obiectul cererilor în care au fost pronunțate, sunt exceptate de la această cale de atac, ori în materia hotărârilor de strămutare a pricinilor civile, care nu sunt supuse nici unei căi de atac.

Deseori în practica instanțelor naționale a fost invocată de părți, ca măsură de îngrădire a accesului liber la justiție, lipsa de gratuitate a procesului civil, prin instituirea în sarcina titularului

cererii de chemare în judecată a obligației de plată a unei taxe de timbru și prin neasigurarea asistenței juridice gratuite.

Nici unul dintre cele două argumente nu justifică o îngrădire reală a dreptului de acces la justiție. Achitarea taxelor judiciare de timbru nu înfrânge principiul gratuității justiției și, implicit, al accesului liber la justiție, deoarece partea căzută în pretenții poate fi obligată la restituirea sumelor avansate.

Față de dispozițiile naționale enunțate, lipsa de gratuitate a procesului civil nu ar putea fi invocată cu succes ca o încălcare a liberului acces la justiție în sensul art. 6, pct. 1, din *Convenție*.

Dreptul de acces la o instanță – drept efectiv. În anumite circumstanțe, dreptul de acces la o instanță poate presupune instituirea de către stat a unui *sistem de asistență juridică gratuită*, atât în civil, cât și în penal, „atunci când aceasta se dovedește indispensabilă pentru asigurarea unui acces efectiv la o instanță, fie datorită complexității procedurii sau a cauzei, fie întrucât există obligativitatea reprezentării de către un avocat în fața instanțelor superioare”.

Dreptul de a beneficia de un acces efectiv la o instanță poate implica – mai ales în cazul persoanelor lipsite de libertate – *dreptul de a lua legătura și de a comunica în mod confidențial cu un avocat* în vederea pregătirii unei acțiuni în justiție. În măsura în care accesul la avocat este interzis sau restrâns în mod nejustificat, acest lucru poate avea semnificația unui obstacol de fapt în calea accesului la o instanță. De altfel, Curtea acceptă limitări aduse contactului dintre o persoană deținută și avocatul ei doar în cazuri excepționale.

Accesul efectiv la o instanță presupune *dreptul de a avea acces la toate probele* aflate la dosarul cauzei. Ducând mai departe acest raționament, Curtea a stabilit că, în anumite circumstanțe, inadmisibilitatea unei probe decisive sau imposibilitatea contestării unei probe importante administrate de partea adversă lasă fără conținut dreptul de acces la o instanță. Aceste probleme sunt în mod tradițional analizate prin prisma art. 6, par. 1 – egalitatea armelor sau a art. 6, par. 3, lit. d) – citarea și interogarea martorilor, însă, așa cum s-a arătat în cauzele citate, ele pot intra în discuție și prin prisma principiului fundamental al accesului la justiție.

S-a arătat, de asemenea, că, deși art. 6 din *Convenție* nu garantează accesul gratuit la justiție, uneori *costurile ridicate ale procedurilor* pot aduce atingere acestui drept. Astfel, o taxă de timbru în quantum ridicat, o cauțiune proporțională cu valoarea obiectului procesului sau alte cheltuieli de judecată disproporționate față de posibilitățile financiare ale reclamantului pot reprezenta o descurajare în fapt a liberului acces la justiție. Curtea a arătat, într-o cauză în care taxa de timbru era egală cu salariul mediu anual, că principiile de mai sus sunt aplicabile și în

litigiile comerciale, chiar dacă angajarea în activități comerciale presupune alocarea unor fonduri pentru eventualitatea angajării unor acțiuni în justiție.

Complexitatea procedurilor și neclaritățile privind natura juridică a unor acte pot constitui și ele obstacole pentru realizarea unui acces efectiv la o instanță. Faza de executare a unei hotărâri judecătorești face parte din procesul civil în sensul art. 6, par. 1, din *Convenție*. Prin urmare, *neexecutarea sau executarea cu întârziere a unei hotărâri judecătorești* poate, în mod indirect, să ducă la lăsarea fără conținut a dreptului de acces la un tribunal. Ingerințe ale puterii executive – prin nepunerea la dispoziția părții a forței publice, ale puterii legislative – prin adoptarea unei legi prin care se anulează sau se lasă fără efect o întreagă procedură judiciară sau chiar ale puterii judecătorești – prin admiterea unei căi extraordinare de atac având ca efect anularea unei întregi proceduri judiciare finalizate cu pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive și care eventual a și fost pusă în executare au condus la constatarea de către Curte a încălcării dreptului de acces la o instanță. Acest principiu nu se opune existenței procedurilor extraordinare, însă necesitatea respectării principiului siguranței circuitului civil – care este unul din aspectele esențiale ale principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică – cere ca folosirea acestora în materie civilă să îmbrace un caracter excepțional în ceea ce privește termenul în care pot fi promovate, motivele de admisibilitate cât și părțile care au dreptul la acțiune.

Cerința din art. 6, pct. 1, al *Convenției*, aceea ca o cauză să fie examinată în mod echitabil, trebuie înțeleasă în sensul de a se asigura respectarea principiilor fundamentale ale oricărui proces și anume principiul contradictorialității și principiul dreptului la apărare, ambele asigurând egalitatea deplină a părților în proces.

Contradictorialitatea este principiul care îngăduie părților din proces să participe în mod activ și egal la prezentarea, argumentarea și dovedirea drepturilor lor în cursul desfășurării procesului, mai precis să discute și să combată susținerile făcute de fiecare dintre ele și să-și exprime opinia asupra inițiativelor instanței în scopul stabilirii adevărului și al pronunțării unei hotărâri legale și temeinice.

În virtutea contradictorialității, părțile își aduc reciproc la cunoștință pretențiile, apărările și probele de care înțeleg să se folosească în proces, prin cererile scrise adresate instanței, judecata nu se poate face decât după legala lor citare, în cursul procesului toate părțile sunt ascultate în mod egal, inclusiv asupra împrejurărilor de fapt sau de drept puse în discuție de instanță, în vederea aflării adevărului în cauză, încuviințarea probelor se face în ședință publică, după prealabila lor discutare de către părți, iar hotărârile judecătorești sunt comunicate părților, în

vederea exercitării căilor legale de atac, consacrați indirecte ale manifestărilor principiului contradictorialității, așa cum au fost ele anterior redate, respectând înțelesul art. 6, pct. 1, din *Convenție*.

Dreptul la un proces echitabil înseamnă și posibilitatea rezonabilă a oricărei părți de a expune cauza sa instanței de judecată, în condiții care să nu o dezavantajeze față de partea adversă, ceea ce se realizează prin asigurarea dreptului său la apărare. Părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

În sens material, acest drept include toate drepturile și garanțiile procesuale, care asigură părților posibilitatea de a-și apăra interesele, iar în sens formal el include dreptul părților de a-și angaja un avocat.

Realizarea dreptului la apărare este asigurată și prin modul de organizare și funcționare a instanțelor judecătorești, la baza căruia stau principiile legalității, egalității părților, gratuității, colegialității, publicității, controlului judiciar, imutabilității și rolului activ al instanței.

Legalitatea semnifică înfăptuirea justiției în numele legii de către instanțele judecătorești prevăzute de lege, în limita competențelor ce le-au fost conferite de legiuitor, precum și supunerea judecătorilor numai în fața legii; egalitatea părților semnifică egalitatea acestora în raporturile procesuale cu instanța, dar și în raporturile dintre ele, prin recunoașterea acelorași drepturi procesuale și impunerea acelorași obligații; gratuitatea înseamnă obținerea unei rezolvări judiciare necondiționate de plata vreunei taxe; controlul judiciar înseamnă posibilitatea verificării, de către o instanță superioară în grad, a legalității și temeiniciei hotărârii pronunțate de instanța inferioară; imutabilitatea semnifică imposibilitatea, de principiu, a modificării cadrului litigiului, sub aspectul părților, obiectului și temeiului de drept; rolul activ al instanței reprezintă nu o ingerință în interesele părților, ci o garanție a respectării drepturilor și realizării intereselor acestora, deoarece are ca unic scop aflarea adevărului în cauză.

Cerința examinării cauzei în public, prevăzută de art. 6, pct. 1, din *Convenție*, înseamnă publicitatea dezbaterilor, care se realizează, pe de o parte prin asigurarea accesului părților la dezbateri, aceasta fiind o condiție inerentă a exercitării drepturilor lor procesuale, constând în dreptul la apărare și dreptul la dezbateri contradictorii, iar pe de altă parte, prin asigurarea accesului la dezbateri al oricăror persoane.

Sedințele de judecată sunt publice, în afară de cazurile prevăzute de lege; cazurile de excepție de la regula publicității sunt nominalizate în lege, prin indicarea unor criterii de apreciere, pe baza cărora instanța de judecată trebuie să le determine, instanța poate să dispună ca

dezbaterile să se facă în ședință secretă, dacă dezbaterile publice ar putea vătăma ordinea sau moralitatea publică ori părțile.

Pentru asigurarea publicității, ședințele de judecată se țin la sediul stabil și cunoscut al instanței, în zilele și la orele fixate de instanță, potrivit listei de ședință, care se afișează la ușa sălii de ședință, cu cel puțin o oră înainte de începerea ședinței de judecată.

Publicitatea este o garanție a corectitudinii și imparțialității judecătorilor, a independenței acestora, pentru că nu este suficient să se facă dreptate, ci este nevoie să se și vadă acest lucru; pentru acest motiv părțile nu pot fi împiedicate să participe la dezbaterile cauzelor proprii, nici măcar atunci când s-a declarat ședință secretă, iar persoanele terțe nu pot fi îndepărtate din sala de judecată decât în cazul ședințelor secrete.

Caracterul dezbaterilor nu influențează, însă pronunțarea hotărârii judecătorești, care se face, întotdeauna, în ședință publică, fapt prevăzut expres în art. 6, pct. 1, din *Convenție*.

Cerința *Convenției* ca examinarea cauzei să se facă într-un termen rezonabil trebuie raportată la fiecare caz în parte, luând în considerare durata procedurii, natura pretențiilor, complexitatea procesului, comportamentul autorităților competente și al părților, dificultatea dezbaterilor, aglomerarea rolului instanței și exercitarea căilor de atac.

Judecarea procesului într-un termen rezonabil are ca scop înlăturarea incertitudinii în care se găsesc părțile prin restabilirea, cât mai curând posibil, a drepturilor încălcate și prin reinstaurarea legalității, care trebuie să guverneze toate raporturile juridice într-un stat de drept, ceea ce constituie o garanție a unui proces echitabil.

Examinarea cauzei să se facă de un tribunal independent, imparțial, stabilit prin lege.

Independența presupune două laturi și anume independența instanțelor și independența magistratului. Independența instanțelor are în vedere că sistemul instanțelor prin care se realizează justiția nu face parte și nu este subordonat puterii executive sau legislative.

Judecătorul, în baza rolului său activ, poate să verifice în speță compatibilitatea oricărei norme de drept interne cu art. 6 din *Convenție* și de a hotărî cu privire la o eventuală neconvenționalitate a respectivei dispoziții și, deci, a inaplicării ei, fără a fi nevoie ca părțile să invoce în cauză excepția de neconstituționalitate pe același aspect.

Independența, astfel înțeleasă, nu exclude intervenția instanțelor de control judiciar care intervin în urma exercitării căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești.

În același timp, trebuie subliniat că nici verificările atribuite prin *Legea pentru organizarea judecătorească* în competența conducătorului instanței nu afectează independența.

Acest control nu vizează în nici un fel activitatea de judecată.

Astfel, în *Legea pentru organizarea judecătorească* se prevede că „în nici o împrejurare verificările efectuate nu pot conduce la imixtiuni în desfășurarea proceselor în curs sau la repunerea în discuții a ceea ce a fost deja judecat”.

Independența judecătorilor este dată de garanțiile aflate, în acest sens, de statutul său.

Astfel, prin dispoziții speciale prevăzute de *Legea nr.92/1992 pentru organizarea judecătorească* sunt reglementate numirea și avansarea în funcție a magistraților (titlul IV).

În același timp, propunerile de numire în funcție a magistraților sunt date în competența Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile legii sale organice.

O altă garanție oferită magistraților și care asigură independența acestora este dată de inamovibilitate.

Aceasta presupune că orice avansare sau transferare nu se poate face decât cu consimțământul judecătorilor.

Imparțialitatea, ca element al unui proces echitabil, reprezintă garanția încrederii justițiabililor în magistrații și instituțiile în care aceștia își desfășoară activitatea, prin care se realizează actul de justiție.

Stabilirea prin lege a tribunalului, ca element al unui proces echitabil, are în vedere competența de soluționare a cauzei, atât din punct de vedere material cât și teritorial. În acest context, în legislație dispozițiile legale sunt clare și precise, delimitând foarte clar competențele instanțelor de judecată implicate în realizarea actului de justiție.

În același timp, trebuie subliniat că prin legi speciale, de reglementare a unui anumit domeniu de activitate, este reglementată competența de soluționare a cauzelor; dispozițiile codului de procedură prevăzând, relativ la competența materială, cazul „în orice materii date prin lege în competența lor”, cu titlul de exemplu, *Legea nr. 14/2003, Legea partidelor politice*.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a dezvoltat o jurisprudență care neutralizează concepțiile naționale care disting dreptul public de dreptul privat, procedând la o extindere „în toate sensurile” a sferei de aplicare a art. 6 CEDO, permițând creșterea influenței materiei civile asupra multor domenii profund marcate de dreptul public [4].

Între revirimentele jurisprudențiale extraordinare cu privire la extinderea sferei de aplicare a art. 6 CEDO se înscriu hotărârile Pellegrin c/ Franța [5], Vilho Eskelinen și alții c/ Finlanda [6] și Micallef c/ Malta [7], care privesc raporturile juridice implicând funcționarii publici și respectiv procedurile conservatorii.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat cu valoare de principiu că art. 6 CEDO nu este aplicabil numai contestațiilor privind drepturile subiective ce aparțin domeniului privat în sensul clasic al termenului. Art. 6 CEDO este aplicabil drepturilor și obligațiilor invocate atât litigiilor între particulari, cât și litigiilor dintre particulari și autoritățile și instituțiile publice, cu condiția ca acestea din urmă să acționeze în cadrul unor raporturi de drept privat și nu în calitate de deținătoare ale puterii publice.

În prezent sunt excluse din sfera de aplicare a art. 6 CEDO procedurile calificate de judecătorul european ca fiind „de natură administrativă și discreționară”, implicând exercițiul prerogativelor de putere publică, exemplul relevant fiind procedurile relative la obligațiile fiscale.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră sub acest aspect că „materia fiscală aparține nucleului dur al prerogativelor de putere publică, caracterul public al raportului dintre contribuabil și colectivitate păstrându-și dominanța” [8] în fața caracterului patrimonial care ar putea conduce la calificarea dreptului ca ținând de domeniul „civil” în sensul autonom al acestei noțiuni potrivit art. 6 CEDO. Sprijinindu-se pe o distincție între drepturile „civile” și drepturile „politice”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră de asemenea că art. 6 CEDO nu este aplicabil contenciosului electoral, având în vedere că dreptul de a alege și dreptul de a fi ales sunt drepturi cu caracter politic, strâns legate de sistemul electoral național și nu drepturi „civile” în sensul autonom european al acestei noțiuni [9].

Totodată, cu privire la măsurile privind străinii, atât fosta Comisie, cât și Curtea au statuat că măsurile privind expulzarea străinilor sau autorizarea unui străin să rămână sau nu pe teritoriul unui stat nu implică nici o decizie privitoare la drepturile și obligațiile sale civile în sensul autonom al noțiunii conform art. 6 CEDO. Această concluzie are la bază și faptul că dispozițiile *Convenției* și protocoalelor sale adiționale formează un sistem convențional și că, cu privire la măsurile aplicabile străinilor, art. 1 din *Protocolul adițional nr. 7* conține suficiente garanții procedurale aplicabile în cazul expulzării străinilor de un stat parte. Interpretarea corelată a art. 6 CEDO și art. 1 din *Protocolul adițional nr. 7* au condus la concluzia că statele au dorit adoptarea unor măsuri specifice în acest domeniu [10]. Faptul că măsura de interdicție a prezenței unui străin pe un teritoriu național poate antrena consecințe importante privind viața privată și de familie a celui interesat nu este suficient pentru a face ca procedura privitoare la aplicarea măsurii să intre în sfera de aplicare a art. 6 CEDO [11].

Aplicarea directă a *Convenției* necesită o pregătire permanentă a judecătorului, cunoașterea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a evoluției acesteia.

Pentru a facilita cunoașterea jurisprudenței Curții de la Strasbourg, dar și modul în care instanța supremă asigură aplicarea directă a normelor *Convenției*, Înalta Curte de Casație și Justiție a rezervat un spațiu amplu pe pagina proprie de internet pentru publicarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și pentru publicarea integrală a deciziilor Înaltei Curți de Casație și Justiție prin care sunt soluționate probleme de drept.

Cunoașterea și respectarea prevederilor acestui articol este primordială în realizarea dreptului, condiție indispensabilă în existența unei societăți echilibrate și armonioase.

Bibliografie:

1. C. Bârsan, *Comentariu CEDO*, vol I, p. 395-397.
2. *Amnesty International Fair Trials Manual*, 1999, capitolul 12 *Dreptul de a fi judecat de un tribunal competent, independent si imparțial stabilit de lege*.
3. *Cartea drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, adoptată la Nisa la 7 decembrie 2000, Jurnalul Oficial al Comunității Europene, seria C nr. 364/2000.
4. F. Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 251.
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 08 decembrie 1999, *Pellegrin c/ Franța*
6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 19 aprilie 2007, *Vilho Eskelinen și alții c/ Finlanda*
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 24 august 1993, *Massa c/ Italia*, § 26
8. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 12 iulie 2001, *Ferrazzini c/ Italia*, § 25
9. F. Sudre, *Op. cit.*, p. 258.
10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 05 octombrie 2000, *Maaouia c/ Franța*, § 26
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 21 noiembrie 2000, *Raf c/ Spania*, www.echr.coe.int.

Copyright©Irina BURUIANĂ